

Lezing voor het afscheid van Bert Wiegman.

29 juni 2023

‘Met armen zo wijd als de hemel’ is de laatste regel van een lied wat oorspronkelijk de titel ‘Credo’ geloofsbelijdenis kreeg. Het is het beeld wat bij me opkomt als ik aan Bert Wiegman denk. Iedereen erbij willen houden en royaal in zijn bezieling, zijn warmte en energie. Het kan een valkuil zijn maar liever belicht ik vandaag de kracht ervan en zoek ik naar de verbinding met ons religieus-humanistisch gedachtengoed. Hoe heeft zijn bezieling richting gegeven aan ons geloof en hoe kunnen we daar betekenis aan ontleen voor de toekomst.

Met armen zo wijd als de hemel is beeldtaal voor royaal en gul durven leven, waarbij de toevoeging ‘als de hemel’ iets zegt over de intentie van deze levenshouding. Ik vertaal het als: leven op een manier die recht doet aan ons geloof in een macht waar alles uit voortgekomen is, een macht waar ik geen woorden voor kan vinden en toch woorden, een naam en dus bestaansruimte aan wil geven. Leven als een dankjewel voor het onwaarschijnlijke toeval dat ik er ben. Miljarden malen groter was de kans dat ik er net niet of niet meer was geweest. Maar ik ben er, wij zijn er. Ik mag hier in ogen kijken van vrienden, ik mag mijn hartslag voelen, ik mag het leven in al zijn facetten leven. Het is passend om de dankbaarheid daarvoor royaal en gul om te zetten in een levenshouding die bijdraagt aan een mooiere wereld. Bert is daarvoor zolang ik hem ken, een inspiratie geweest.

Ons geloof hebben we vaak omschreven als een werk, bij voorkeur met een hoofdletter geschreven. Belangrijk werk dus. En nog altijd zien apostolischen het als een opdracht om hun ideaal in de wereld van elke dag te praktiseren. Het ideaal om in liefde deze aarde te bewonen, bijvoorbeeld. Grote idealen zijn niet zo moeilijk te omschrijven maar de uitwerking ervan in het dagelijks leven vraagt bewogenheid, creativiteit, moed, doorzettingsvermogen, energie, zelfreflectie, veerkracht en bovenal een groot en vast geloof. Met dat laatste begint het zelfs; het geloof dat er urgentie is en dat het kan, dat het doens is. Wie gelooft in de onmogelijkheid van een opdracht, zal er niet aan beginnen of in elk geval de energie die hij erin stopt, beperken. We hebben perspectief nodig om te beginnen. De overtuiging dat we werken in een groot verband, over grenzen van tijd en ruimte heen, kan zo’n perspectief zijn. Voor wie het grote verband niet ziet, lijkt alles klein. Glowing like a glowworm, when you cannot be a star. Een beetje betere wereld, binnen je eigen bubbel hedonistisch roepen dat we het goed hebben en ook best wel goed doen. Het moet niet kneuteriger worden. Maar wie zich verbonden voelt met een groter geheel, weet dat een religieuze beweging haar bestaansrecht vindt in de verwerkelijking van het geloof *en* dat je dat nooit alleen doet. Overal op deze wereld werken mensen van goede wil in talloze vormen aan vrede. In de verbinding met al die mensen wereldwijd, mensen die voor ons hebben geleefd en de generaties die na ons zullen komen, wordt elke stap die ik doe in de richting van mijn ideaal, een concrete bijdrage aan het licht in de wereld. Dan geeft ik persoonlijk gewicht aan menswaardigheid en blijkt die ene baksteen die ik verleg onderdeel te zijn van een kathedraal.

Het ideaal van menswaardigheid wat we al lang koesteren binnen het genootschap, moeten we in deze tijd breed interpreteren. Zonder een waardige omgang met onze aarde, met de schepping waar we uit voortgekomen en afhankelijk van zijn, is menswaardigheid onmogelijk. De arrogantie van een mensbeeld waarin wij de kroon van de schepping zijn, is niet meer houdbaar en is dat natuurlijk ook nooit geweest. Ons ideaal gaat over een wereld en uiteindelijk een universum waar de mens een afhankelijk deel van is. Het gaat over het voeden van de dankbaarheid voor het ons gegeven leven, daarin onze plaats te weten en verantwoordelijkheid te nemen in vertrouwen en verbondenheid. Wie deze zinnen tot zich laat doordringen, begrijpt dat we het hier over een levenswerk hebben en een geloof als vaste grond, als een staf in 's werelds donkere strijd. Op wiebelige veengrond bouw je geen huis. Daar heb je heipalen voor nodig die zo diep gaan tot ze een stevige bodem ontmoeten. Pas dan kun je bouwen, pas dan kun je werken.

Om royaal en gul te durven leven heb je het geloof nodig dat er genoeg is. Bert is een kunstenaar in het omgaan met de tijd. Hij leeft alsof hij 48 uur in een etmaal beschikbaar heeft en ik denk dat dat komt omdat hij volledig en royaal in het moment aanwezig is. Het geloof dat je tijd genoeg hebt, maakt dat je het moment helemaal kunt vullen. Er worden geen randjes vanaf gesnoept door haast of onrust omdat er nog zoveel afspraken in je agenda staan. Het wordt niet leeggezogen door de fear of missing out, een herkenbaar gevoel dat je hier bent terwijl je daar misschien wel harder nodig bent, dat je voor dit feestje gekozen hebt terwijl dat feestje misschien wel leuker is. Wie gelooft dat er genoeg is, kan ontspannen delen van wat er is omdat je niet bang hoeft te zijn dat je daardoor zelf tekort zult komen. Als we onze verwende hebberigheid loslaten is er genoeg voor ons allemaal, genoeg tijd, genoeg lucht, genoeg voedsel.

Hoe kunnen we in die ontspanning terecht komen binnen een realiteit die door zovelen anders wordt beleefd. Een dag heeft immers maar 24 en echt geen 48 uur en het leven geeft ons zo'n 2,5 miljard hartslagen, daar kun je 100 jaar mee vooruit maar ze zijn een keer op. En niemand heeft garantie op die 100 jaar. Hoe verlichten we onze angst om tekort te komen?

Ik denk dat een gezamenlijk beleefd geloof hierbij kan helpen. Het creëren van momenten waar de tijd even wordt stilgezet, waar met elkaar regelmatig herhaalde liederen worden gezongen die ons herinneren aan het mysterie, waar in rituelen wordt beleefd dat het leven, ons leven een complex wonder is. In Seneca's geschrift 'over de korthed van het leven' wordt de tijd die je leeft een kostbare hulpbron genoemd, waarmee je zorgzaam moet omgaan om hem niet in de kortstondigheid van het moment te verspillen. (einde citaat). Anders gezegd 'beidt uw tijd en duur uw uur'. Dat lijkt een nerveuze aansporing om je agenda vol te proppen maar het tegendeel is waar. Juist in zogenaamde lege, disfunctionele, doelloze tijd kunnen nieuwe gedachten worden gedacht en oude ervaringen worden verwerkt. Er ontstaat ruimte waarin de ziel diep geraakt kan worden, zich kan herstellen en verbinding kan ervaren. De zondagochtend leent zich naar mijn idee geweldig voor zo'n 'leeg' moment waar we ons eigen bestaan in een overkoepelend verband zien. Zoals de golf die op de branding en de kust aanrolt. Daar, hij ziet het duidelijk voor zich, zal hij te pletter slaan en verdwijnen. Omkeren is voor een golf geen optie. Hij wendt zich in paniek tot de

golf achter hem die hetzelfde lot wacht. Gek genoeg is die golf totaal niet in paniek, de sukkel, ziet hij het dan niet? Jawel, hij ziet hetzelfde maar hij vindt zijn evenwicht in de wetenschap dat hij niet een golf is, maar de zee.

Religieus-humanisme kan je terugbrengen bij de rustige wetenschap dat je voortgekomen bent uit de oneindigheid, je een tijdje bewust mag zijn van de schepping en jouw eigen bestaan en altijd deel zult blijven van die zee. Dat vergroot het aantal hartslagen wat je te leven hebt niet maar stelt je wel in staat verantwoording te nemen en de tijd die je hebt betekenisvol te gebruiken.

Binnen ons begrip van religieus-humanisme is het verbindingsstreepje doorslaggevend omdat het vertelt dat het een niet zonder het ander *kan*. Het gevoel van transcendentie is onlosmakelijk verbonden met de nuchtere realiteit dat ik verantwoording heb te nemen. Opdat mijn aanwezigheid bijdraagt aan liefde in de wereld, vergeving, barmhartigheid.

Er is genoeg voor ons allemaal, we verdelen het alleen oneerlijk. In ons eigen land leven nog steeds zo'n 209.000 minderjarige kinderen minstens een jaar lang op of onder de armoedegrens. 209 000 kinderen- in een stinkend rijk land.... Dan noem ik nog niet eens de armoede wereldwijd. En wij, verweerde westerlingen putten onze broze aarde volledig uit met onze onverzadigbare honger naar meer, verder, schitterender. Met onze decadente rijkdom. In liefde werken aan een menswaardige wereld *moet* daarom breder worden geïnterpreteerd. Zoals Antjie Krog zegt in haar mis voor het universum: 'Hoe kan ons die planeet versorg as ons nie mekaar versorg nie/ hoe kan ons mekaar versorg as ons nie die planeet versorg nie'.

Het gaat om een verruimd zelf besef; ik ben omdat jij bent. Waarbij 'jij' staat voor onze medemens, dichtbij en ver weg en net zozeer voor onze levende en materiele medebewoners op deze planeet. 'Groter in afhankelijkheid' zongen wij lang geleden in een apostolisch lied. Een levenshouding die misschien kinderlijk werd uitgelegd en ons kleiner maakte dan we waren. Maar eerlijk gezegd vind ik het een bijzonder realistische en volwassen levenshouding. Autonomie is een, vooral in ons deel van de wereld, overgewaardeerde illusie. Een illusie want niemand van ons, levende wezens, kan bestaan zonder verbinding met anderen en met de omgeving. Overgewaardeerd want onafhankelijkheid bepaalt de waarde van onze dagen niet en brengt ons niet dichterbij een goed leven. Pas als de mensheid haar ecologische afhankelijkheid erkent, kan ze klimaatverandering stoppen, zegt Extinction Rebellion. En psychiater Dirk de Wachter waarschuwt in iets andere woorden voor doorgeslagen individualisme als gevaar voor de mentale gezondheid. Mensen moeten hun kwetsbaarheid tonen en verbinding zoeken, alleen zo kunnen ze diepe relaties opbouwen die essentieel zijn voor onze levensvreugde, zegt hij. Erkennen van onze afhankelijkheid helpt ook bij het royaal verdelen van alles. Voor ons jaarlijkse straatfeest is het simpele advies altijd: neem genoeg eten en drinken mee voor jezelf, dan heb je genoeg om te delen. Als iedereen dat doet, is er genoeg voor allemaal. En we komen geen tijd tekort als we die van harte besteden aan dat wat echt belangrijk is. Zo leven draagt bij aan ons levensgeluk en dan blijkt eerlijk delen een welbegrepen eigenbelang te zijn.

Hoe heeft de bezieling van Bert richting gegeven aan ons geloof?

Het is natuurlijk te vroeg om zijn apostolaat volledig te duiden maar een beetje overmoedig geef ik toch een aanzet:

In de enorme ruimte die hij gaf (met armen zo wijd....) , viel niet altijd makkelijk richting te ontdekken en toch is er terugziend wel een constante te herkennen. Vanuit bevlogenheid, met veel energie durven leven, zet mensen in beweging en wie consequent stappen blijft zetten vanuit die beweging merkt op een dag dat er progressie is gemaakt. Natuurlijk zijn daarvoor momenten van reflectie noodzakelijk en soms pijnlijk. Bert heeft dat in ultimo meegemaakt in de situatie rondom het boek 'Apostelkind'. Ook daarin heeft hij zich ruimhartig getoond, hoe moeilijk het ook is geweest.

Progressie bereik je niet altijd in een rechte lijn vooruit, af en toe een stap terug is er noodzakelijk deel van. In de wereld waarin wij leven wordt het hebben van een mening over alles hooggewaardeerd. Antwoorden worden het debat ingeslingerd nog voordat er goed naar de vraag is geluisterd. Bert durft de vraag een tijdje te laten bestaan en is niet bang voor wat chaos. Relax, nothing is under control.

Wat het ons in retrospectief geleerd heeft, is dat progressie bereikt kan worden met visie, smart geformuleerde doelstellingen, een strategische aanpak maar evenzeer door vanuit waarden gedreven, vanuit een bewogen hart op weg te gaan en te blijven gaan. Dat opgewekte chaos de creativiteit stimuleert om onverwachte richtingen in te gaan, niet zo bang om fouten te maken want daar kan op terug gekomen worden. De energie van spelende kinderen als inspiratie ervaren en zelf durven spelen. Ons genootschap is nogal veranderd in de tijd dat Bert apostel was. Wat gebleven is, zijn de waarden van waaruit we bewegen.

Die bevlogenheid wens ik ons, het apgen, ook voor de toekomst toe.

Een geloofsbeweging begint met bezieling, met waarden en een ferme basis. Diep graven om de heipalen op vaste grond te laten rusten en van daaruit in beweging komen. Chaos zorgt vaak ook voor opwaaiend stof waardoor de bodem wat uit het zicht raakt. Daarom moet je regelmatig opnieuw graven, op zoek naar vaste grond waarvan je weet dat die er is. Wij wortelen in een lange, indrukwekkende traditie, beginnend bij Jezus van Nazareth, die zelf wortelde in het joodse geloof. Die traditie moeten we koesteren, de bezielde energie en levensvreugde die Bert eraan toegevoegd heeft, eveneens. Dan kunnen we bij elkaar het verlangen voeden om vanuit een bewogen hart grote idealen te transformeren in een levenshouding die van betekenis is, concreet, met vallen en opstaan.

Met armen zo wijd als de hemel is een houding die tegengesteld is aan angstig leven. Angst maakt je klein, werpt je terug op jezelf, beperkt je gezichtsveld waardoor je soms zelfs de hulp die vlakbij is niet herkent. Met armen zo wijd, reik je naar dat wat ons overstijgt, reik je naar je medemens, durf je te vertrouwen op mogelijkheden EN blijf je in balans. Het is ook kwetsbaar want je kunt recht in je onbeschermd hart geraakt worden. Maar het is de enige levenshouding die naar verbinding leidt en daarmee naar een zorgzame kracht die groeit

met elke stap die je zo zet. Naar een wereld waar ieder mens, elk dier, alle elementen hun gerespecteerde plek hebben.

Dankjewel Bert, voor zoveel jaren voorgaan in die levenshouding. Als voorganger in de zaal zul je daar hopelijk nog heel lang mee doorgaan. En ik doe in vriendschap graag met je mee.

Inge de Bos